

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1181790/12

בבית הדין הרבני האזורי ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב שלמה תם – אב"ד, הרב מנחם האגר, הרב גדעון שריון

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד רז משגב ועו"ד ג'רמי שטרן)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ישראל קדמי)

הנדון: היתר אישה שנייה בגלל טענת מאוסה עליי

החלטה

לפנינו בקשת הבעל להיתר נישואין לשאת אישה שנייה.

רקע ועובדות

הצדדים נישאו באלול תשע"א (2011). אלו נישואין שניים של שניהם. לאישה היו שני בנים מנישואיה הקודמים, ולאיש היו שישה ילדים מנישואיו הקודמים. מנישואין אלו נולדו להם שתי בנות.

האישה הגישה בקשה ליישוב סכסוך ביולי 2018, ובינואר 2019 הגישה תביעה לשלום בית ומזונות אישה. האיש הגיש במרץ 2019 תביעה לגירושין.

ביום ט' במרחשוון התש"פ (07/11/2019) פסק ביה"ד כי על האישה לקבל את גיטה. הרקע לפסק דין זה הוא כדלהלן.

האיש תבע גירושין בטענה שאינו יכול לחיות עם האישה, לדבריו היא מתפרצת בהתקפי זעם פעמים רבות מולו ומול כל הסביבה שלה ללא קשר לאירוע מסעיר כלשהו, היא אפילו הכתה אותו פעם, הוא אף השמיע הקלטה שבה היא מקללת אותו. ההתנהגויות שלה גרמו לו בושות ונזקים במקומות עבודתו, והוא נאלץ לעזוב את [פ'] בגללה. לדבריו יש לה הפרעת אישיות. הם ניסו ייעוץ אצל כמה גורמים אך ללא הועיל. האיש נחוש להתגרש, ואם לא – הוא מבקש היתר אישה שנייה. הצדדים פרודים קרוב לשלוש שנים. האיש אף בא בינתיים בקשרי שידוכין עם אלמנה מאנגליה. האיש אמר בדיון שהוא מוכן לשלם לאישה כתובה ולקחת את שתי הבנות למשמורתו ובלבד שיהיה גט.

האישה לעומת זאת מאשימה את האיש שהיה עסוק בעצמו ובטלפונים, ולא התפנה כלל לצורכי הבית. היא הודתה שהתפרצה, אך טענה שזוה נבע מהתנהגות האיש כלפיה. היא הרגישה בודדה על אדמת נכר. בעניין האלימות, טענה שרק נגעה בו כשלא התייחס אליה. היא טענה שאם יהיה ייעוץ נכון אפשר יהיה לשוב לשלום בית, והיא אכן מעוניינת בשלום בית, ואומרת שהיא אוהבת אותו. לטענתה האיש צריך לעבור טיפול ולא היא. היא טענה בדיון ובסיכומים ששלחה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שמה שהביא לחיכוכים ביניהם היה המתח שהיה שרוי בו האיש בגין התחייבויותיו לגרושתו הראשונה, סך של 9,000 ₪ לחודש עבור מזונות ילדיו. הם גם עברו כמה קשיים, כגון הוצאת הלעז על הגט מבעלה הראשון. לפיכך היא מבקשת שיפנו אותם לייעוץ.

ביה"ד ניהל מו"מ בין הצדדים. בשלב מסוים נאמרו על ידי האישה אמירות שהדהימו את ביה"ד, כי היא מוכנה לוותר על הבנות שיהיו במשמורת האב בארץ זרה. אך ייתכן שהיה זה רק תרגיל להצעה בחשבה שהבעל לא יקבל את ההצעה, אולם הבעל בנחישותו לגירושין נעתר לכל בקשות האישה, ואף הסכים לתת לאשה את כל הדירה ב[פ']. בסופו של מו"מ האישה אכן נרתעה וחזרה בה, וביקשה שלום בית.

ביה"ד התרשם במהלך הדיונים מהאימפולסיביות המוגזמת, הכעסנות וחוסר השליטה העצמית של האישה.

בדיון שהתקיים ביום 4/7/2019 בקשה האישה שביה"ד יפנה אותם לייעוץ, וגם הצהירה שאם היועצת תחליט שאין מנוס מגירושין היא תסכים להתגרש.

ביה"ד הפנה את הצדדים לגב' פנינה פרנקל לייעוץ נישואין. היועצת שלחה חוות דעת שנסרקה לתיק ביום 4/9/2019. חוות הדעת הייתה חד משמעית שאין מקום לשלום בית, הבעל נחוש באופן בלתי ניתן לשינוי להתגרש.

לאור חוות הדעת קיים ביה"ד דיון ביום 28/10/2019. בדיון סירבה האישה להתגרש, היא ביקשה מהבעל לפצות אותה בכמיליון ₪. עיקר טענותיה היו לגבי חלקה בדירה המשותפת שלה ושל בעלה הראשון. ביה"ד שדן בנישואיה הראשונים זיכה אותה במחצית הדירה ואילו ביה"ד של ר' ניסים קרליץ טען שהחלוקה צריכה להיות לפי השקעה, ולכן יצא לעז על הגט. לדבריה הבעל הנוכחי לחץ עליה לוותר כדי שלא יהיה פגם בילדים שיוולדו להם. הבעל דחה את דבריה וטען שלא הייתה כפייה או לחץ. לדבריו, הוויתור בסך הכול על הכספים שמגיעים לה מחלקה בדירה היה רק על סך של 150,000 ₪.

כמו בביה"ד גם מול היועצת הודתה האישה כדלהלן (ציטוט חלקי): הייתה במתח. לא הייתה בשליטה. בכתה וצרחת הרבה. עברה פעמיים התקפי חרדה. לא יכלה לעמוד בלחצים, והייתה התפרצות קשה מצידה מול חיים, צעקה עליו וקיללה אותו. היא מסבירה כל זאת שהתנהגותה הנסערת נבעה מקשיי ההתאקלמות שלה בחו"ל, והייתה כמו שיכור שלא יודע מה הוא עושה, כשהיום, לדבריה, היא נרגעה והחלימה.

בסיכום חוות הדעת מסכמת היועצת שהתנהגותה הייתה בהחלט חורגת מגדר הנורמה, וגם עכשיו היא עסוקה בעצמה וקשה למקד אותה.

בדיונים שהתקיימו לאחר קבלת חו"ד היועצת התרשם ביה"ד ביתר שאת כטענות האיש כי התנהגותה האימפולסיבית וחוסר השליטה העצמית המוחלטת של האישה הינן חלק בסיסי מאופייה ומאישיותה, ואינן תלויות בנסיבות חריגות.

הפירווד הממושך, חוסר הסיכוי לשלום בית, המאיסות שמאס בה האיש באמתלא מבוררת, והצער שציערה אותו האישה והשיאתו שם רע בסביבתו הובילו את ביה"ד למסקנה שעל האישה לקבל את גיטה מידי האיש.

האישה הגישה ערעור על פס"ד זה, אך נדחתה על הסף.

ביה"ד ערך לצדדים בירור שמות, והאיש שלח גט לביה"ד מחו"ל. ביה"ד קבע לצדדים דיון לסידור גט ליום ז' באדר תש"פ (3/3/2020), אך האישה לא הופיעה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד זימן את האישה בצו הבאה, והיא הופיעה לפנינו ביום ט' בסיוון תש"פ (1/6/2020). בדיון היא סירבה לקבל את הגט ששלח לה הבעל, היא הטיחה דברים בביה"ד, ודרשה שהבעל ישלם לה 2 מיליון ₪ בתמורה לחירותו.

ביום ז' בתמוז תש"פ (29/6/2020) פתח האיש תיק היתר אישה שנייה. נקבע דיון ליום כ"ב בתמוז התש"פ (14/07/2020). האישה עמדה על דעתה שיש לבטל את פסה"ד שחייב אותה בגט. עיקר טענותיה בבקשה ששלחה לביה"ד ובדיון היו סביב כסף, שהיא מעוניינת שישלם לה 2 מיליון ₪, ושייתן לה מזונות אישה כדי שתוכל להתקיים.

דיון והכרעה

לאחר העיון, לאור העיגון הממושך של האיש, הצדדים פרודים מזה קרוב לשלוש שנים, ההחלטה על חיוב הגט הייתה לפני חודשים רבים, ולאור סירוב האישה לקבל גט ועמידתה העיקשת על שלום בית ולחילופין לסחוט את האיש כספית, ביה"ד סבור שיש להתיר לאיש לשאת אישה שנייה, וזאת מהנימוקים דלהלן.

תקנת הקהילות של בני ספרד ושבועת החתן שלא לשאת אישה על אשתו

במקרה דנן מדובר בבני זוג מבני ספרד. חרם דרבנו גרשום אינו נוהג אצלם. אומנם כבר כתב השו"ע אה"ע א"א: "טוב לעשות תקנה בחרמות ונידויים על מי שישא אשה על אשתו". ואכן, יש תקנה שמעוגנת בכתובה הספרדית שבה נאמר: "ולא ישא ולא ישדך ולא יקדש שום אשה אחרת עליה כי אם ברשות בית דין הצדק", והחתן אף מקבל תנאי זה בשבועה. גם ראה מה שכתב הבית יוסף בפירוש סדר חליצה בסימן קסט סעיף מו: "ובזמן הזה אף על גב דליכ' חרם דר"ג שלא גזר אלא עד סוף אלף החמישי מ"מ כל אדם משביעין אותו בעת נשואין שלא ישא על אשתו".

חומר השבועה

באשר לחומרת השבועה שמקבל עליו החתן בעת החופה כבר דיברו בזה הפוסקים, והגר"ע יוסף זצ"ל כתב ביבי"א ח"ז אה"ע ב שאין חומרת שבועה זו אלא מדרבנן, שכן אינה בשם, וגם מושבע מפי אחר, וגם אינה אלא בתקיעת כף בלבד, וז"ל שם באות ג:

וכן בקדש חזיתיה להגר"ש מטאלון בשו"ת עבודת השם (חאה"ע ס"ס כז) שאחר שכתב להקל בנידונו משום דאדעתא דהכי לא נשבע, סיים, וכל שכן שעיקר השבועה שבכתובה קילא טובא שאין בה לא שם ולא כינוי, והוא מושבע מפי אחרים, שחזן הכנסת עושה תקיעת כף לחתן בעת הנישואין, ואומר בזו הלשון, וגם נשבע שבועה חמורה על דעת המקום ב"ה וע"ד הנשבעים באמת לקיים כל תנאי הכתובה הנ"ל, והרי אין כאן לא שם ולא כינוי, ולא חשיבא שבועה אלא מדרבנן, וכמו שכן מבואר בשו"ת עדות ביעקב (סי' ל) להקל בשבועה זו מטעם ששבועה זו היא דרבנן, כיון שאין כאן לא שם ולא כינוי, וכן החקרי לב (ח"ג מיו"ד סי' פז) מצא מקום להקל בשבועה זו מטעם הנ"ל, כי רבו הסוברים שמושבע מפי אחרים בלי שם וכינוי אין בו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

איסור לאו. [וע' בהר"ן ריש נדרים (ב סע"א). ובכסף משנה (פ"ב מהל' שבועות ה"ג). ע"ש]. וכן הגר"ח פלאגי בשו"ת חיים ושלום (סי' ו' דף יח והלאה) האריך בטעמים להקל בשבועה זו שהיא בתקיעת כף. ועוד יש להקל מטעם אחר, שהתקיעת כף לא נעשית מיד החתן לכלה, אלא לחזן הכנסת, ומבואר בשו"ת מהרי"ו (סי' קלז) שלא החמירו בשבועה של תקיעת כף בכה"ג. עכת"ד. [אולם הרמ"א בדרכי משה יו"ד (סי' רלט אות א) הוכיח מהמרדכי דלא כמהרי"ו הנ"ל. וכ"כ בשו"ת שבות יעקב ח"ב (סי' קעג). וע"ע בשו"ת דבר משה ח"א (חיו"ד ס"ס לח) בד"ה עוד. ובשמן המשחה (ס"ס עא). ודו"ק]. וכן העלה הרה"ג מהר"א חיון בשו"ת טוב לישראל (דף יח ע"ב והלאה). ע"ש באורך. וכן בשו"ת מור ואהלות (חאה"ע ס"ס יב) סמך להקל בשבועה זו ע"פ דברי העדות ביעקב (סי' ל) הנ"ל.

ובשו"ת פני יצחק ח"ב דף ס"ב: כתב וז"ל: מודינא שאין שבועה זו אלא מדרבנן, כיון שאינה לא בשם ולא בכינוי, הילכך אין להחמיר בשבועה זו אלא בוודאה, אבל בספיקה יש להקל עכ"ל.

רשות בית הדין

וראה כנסת הגדולה הגהות בית יוסף אבן העזר סימן א שכתב שהיתר נישואין לבני ספרד תלוי ברשות ובשיקול דעת בית הדין, ודווקא בית דין חשוב, ודווקא במקום שהדין נותן שיישא אחרת:

הנשבע שלא לישא אשה אחרת על אשתו בלתי רשות ב"ד, לא סגי' אלא בב"ד חשוב היותר מפורסמים שבעיר ושיהא מוכרח מן הדין לישא אחרת, הרא"ם ח"א סימן מ"ו. ועיין בהראנ"ח ח"א סימן מ"א, ובהר"א ששון ז"ל סימן רכ"ח, ובמהר"ם די בוטון ז"ל סימן ט"ו, ועיין במה שאכתוב בס"ד בטור זה סימן קי"ט בהגהת הטור ז"ל. ועיין בספר פני משה סימן נ"ה ונ"ו ובח"ב סימן ט' וקי"ז.

בכתובות שלנו שכותבין, ונשבע שלא לישא אשה אחרת עליה בלתי רשות ב"ד – רשות ב"ד שלא ברשותה סגי'. מהריב"ל ס"ב סימן כ"ב, וכן מתבאר מדברי הרא"ם ז"ל ח"א סימן מ"ו.

וזה לשון רבי אליהו מזרחי בשו"ת (הרא"ם) סימן מו:

שטעו וחשבו שכיון שתלתה אשתו הראשונה השבועה שהשביעתו שלא לישא אשה עליה בלתי רשות בית דין אם כן כשיתנו בית דין לו רשות לישא אשה עליה הרי הוא נקי מהשבועה אף על פי שאין הדין גוזר בו שישא אשה עליה מכיון שתלתה הדבר בידם ולא ידעו שמה שתלתה בידם אינו אלא בדבר שהדין גוזר בו דומיית דשהתה עשר שנים וכיוצא בו אבל לא בדברי הרשות שאין הדין מכריחם אבל חשבו שפירוש לא לישא אשה עליה בלתי רשות בית דין כפרוש שלא יאכל בשר בלתי רשותו של ראובן כשיתן לו ראובן רשות לאכול בשר לא שנא על פי הכרח הדין לא שנא שלא על פי הכרח הדין הוא מותר לאכול בשר וזה שבוש גדול בלי ספק דאם כן עד שתלתה הדבר ברשות בית דין היה לה לתלותו ברשות אי זה אנשים שתבחר אלא ודאי לא תלתה הדבר בבית דין אלא בדבר שהדין מכריח עליו.

שלישית שטעו וחשבו שאיזה מספר אנשים שיתנו לו רשות לישא אשה עליה הוא רשאי לעשותו ואין זה אמת דאנן סהדי דלא תלתה היא הרשות בשבועתה שהשביעתו אלא לבית דין חשוב שהם היותר מפורסמים שבמדינה לא לאיזה אנשים שיהיו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפיכך היתר נישואין של בתי הדין הרבניים בהסכמת נשיא ביה"ד הגדול בוודאי עומד בקריטריונים של בית דין חשוב הנצרך כדי להתיר לאיש לשאת אישה על אשתו. אלא שעלינו לבחון האם העילות שנאמרו לחייב במקרה דנן את האישה להתגרש מספיקות כדי שיתירו לו לשאת אישה על אשתו.

חרם דרבנו גרשום כשמין הדין לגרשה

יצוין שבעניין זה בני ספרד ובני אשכנז שווין, בעניין חרם דרבנו גרשום פסק הרמ"א שאם הדין נותן לגרשה והיא אינה רוצה לקבל גט רשאי לשאת אישה שנייה, וזה לשון השולחן ערוך אבן העזר סימן א סעיף י:

רבינו גרשום החרים על הנושא על אשתו, אבל ביבמה לא החרים, וכן בארוסה. הגה: [...] ובמקום שאין הראשונה בת גירושין, כגון שנשתטית או שהוא מן הדין לגרשה ואינה רוצה ליקח גט ממנו, יש להקל להתיר לו לישא אחרת (כן משמע בתשובת הרשב"א).

כלומר, אם מן הדין לגרש את האישה, כלומר שהיא חייבת לקבל גט, אפשר לתת לאיש היתר לשאת אישה שנייה, שבזה לא גזר רבנו גרשום.

מקור הדברים הוא שו"ת הרשב"א החדשות (מכתב יד) סימן קנז, וז"ל:

והדעת נותנת שהרב לא עשה תקנתו לחלוטין בכל הנשים ובכל המגרשים. שלא עשה אלא לגדור בפני הפריצים וההוללים המתעללים בנשים לגרש שלא כראוי, אבל לא עלה על דעתו שתתפשט תקנתו אפילו באותן שאמרו חכמים שיוצאות שלא בכתובה, כגון עוברת על דת וחברותיה השנויות בפרק המדיר, ואפילו זנתה בפניו, ושלא יוציא האשה הרעה מתוך ביתו, שהכתוב קראו רע, כדאמרינן בשלהי גיטין הכתוב קראו אחר לומר שאין זה בן זוגו של ראשון שזה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה לביתו זכה שני משלחה שנאמר ושנאה וגו' ואם לא זכה קוברתו שנאמר או כי ימות כדי הוא במיתה שזה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה. וכן מה שאמרו בפרק המדיר שכופין להוציא ואפילו בשוטי, ואפילו אמרה דיירנא ניהליה בסהדיה לא שבקינן לה כדאמרינן התם. וכן במי ששהתה עשר שנים ולא ילדה, שכופין אותו לישא אשה אחרת כדי שלא יבטל. היאמר אותו צדיק שלא יקיים שום איש משום אשה כאילו לגרש או לישא אשה אחרת עמה, זה אינו עולה על דעת שיגזור הרב כן. ועוד שהיא גזירה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה [...]

ומכלל דברים אלו כלן, נראה לי שלא עשה אותו צדיק תקנה זו אלא מפני הפריצים ההוללים שתולים מעשיהם בדברים בטלים, אבל באלו שאמרנו שהוא מן הדין ומן החיוב לגרש או לישא אחרת, בזה לא גזר הרב.

דברי הרשב"א הללו נפסקו במהרי"ק סימן קא וברמ"א כאמור לעיל.

ובאמת הדברים פשוטים מסברה, איך ייתכן שלאחר חרם דרבנו גרשום יתהפכו היוצרות, ויהא יציב בארעא וגיורא בשמי שמיא, האישה תוכל לחייב את האיש לגרשה כדין הש"ס, ואילו האיש לא יוכל לגרש את האישה הגם שיש לו עילות מוצדקות ויהיה כבול ומעוגן כל ימיו בידי סרבנית הגט? ! וכבר כתב בכיוצא בזה הרא"ש בתשובה כלל מב סימן א:

ובאשה אמרו חכמים אם נולדה בה מומין נסתחפה שדהו ואם בה לגרשה צריך שיתן לה כתובתה. ועתה בימי חכמי הגמרא אם אירע מום זה באשה בעלה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

היה מגרשה ומתחייב לה כתובה ויפרע מה שנמצא בידו והשאר כאשר תשיג ידו. ועתה שתיקן הגאון רבינו גרשום ז"ל שאין לגרשה בעל כרחא איך יתכן שיתחייב לה שאר כסות ועונה אם כן יפה כח האשה הרבה מכח האיש. דאלו נולד מום זה באיש אין אנו אומרינן יכפוה להיות אצלה אלא כופין אותו להוציא ויתן כתובה ואם נולד באשה יכפוהו להיות אצלה ולפרנסה. השתא באיש שאינו מוציא אלא לרצונו כופין אותו להוציא ויתן כתובה אם נולדו בו מומין אשה שמתגרשת בעל כרחא לא כל שכן, אלא שרבינו גרשום עשה גדר לדבר וכי לאו קל וחומר שלא עלתה על לבו על כיוצא בזה לעגן האיש לבטלו מפריה ורביה, אלא ודאי יגרשנה ויתן לה כתובתה כי כולי האי לא ייפה בתקנתו כח האשה מכח האיש, אך כי ראה הדור פרוץ ומזלזלין בבנות ישראל בזריקת גט ותקן להשוות כח האשה לכח האיש כמו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו כך האשה אינה מתגרשת אלא לרצונה. אבל לא יתכן כלל לומר במקום שהאיש כופין להוציא לא יגרשנה בעל כרחא.

היתר נישואין מחמת טענת מאוסה עליי

בנדון דנן העילה העיקרית לחייב את האישה בגט היא טענת מאוסה עליי שטוען הבעל, שהרי העילה שהיא מוציאה עליו שם רע לא התבררה לפנינו תכלית הבירור. יש אפוא לדון האם גם במקרה כזה רשאי בית הדין להתיר לאיש לשאת אישה שנייה בהתאם לאמור בכתובה.

והנה, דעת הרמב"ם ועוד כמה וכמה פוסקים שבמקרה שאישה טוענת מאיס עליי כופין את הבעל לגרשה, שאינה כשבויה אצלו. אומנם מאידך גיסא הרבה פוסקים חלקו על כך, וכתבו שאין כופין לגרש, וכן פסק מרן באה"ע סימן עז. אך מכל מקום כמה וכמה פוסקים כתבו שהגם שאין כופין מכל מקום חיוב לגרש יש, וכן כתב השיטה מקובצת כתובות סד א בשם רבנו יונה, וז"ל:

וכתב רבינו יונה ז"ל וז"ל דאף על גב דאין כופין לתת גט באומרת מאיס עליי היינו כפייה בשוטים אבל ב"ד מודיעים לו שמצוה עליו לגרשה ונותנין לו עצה שיגרשנה ואם לא יגרשנה האי מאי דאמרינן האי מאן דעבר אדרכנן מצוה למקרייה עברינא. ורבינו תם ז"ל היה אומר שאפילו זה לא נאמר לו אלא שאם יבא לימלך אם יגרשנה בלא כתובה ב"ד נותנין לו עצה שיגרשנה לאלתר.

וכן כתב הרמ"א יו"ד רכח, כ: "דאפילו אם כבר נשאה, האומרת: מאיס עליי, חייב להוציא". וכך נוקטים רבים מהדיינים, וראה גם מאמר של הגר"ח איזירר זצ"ל בשורת הדין ב.

והנה, בנדון דנן מדובר במקרה הפוך, שהאיש טוען כנגד האשה מאיסה עליי.

יצוין שהרמב"ם כותב בהלכות גירושין פרק י הלכה כא:

לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה, ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשו ודעתו לגרשה, ולא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר שנאמר (דברים כ"ד) כי מצא בה ערות דבר, ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה, אבל שנייה אם שנאה ישלחנה.

כלומר, מחמת טענת שנאתה, שהיא טענת מאוסה עליי, אין לגרש בזיווג ראשון, אך בזיווג שני יגרשנה. נדון דנן הוא אכן נדון של זיווג שני. עוד הוסיף הרמב"ם בהלכה כב:

אשה רעה בדעותיה ושאינה צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה שנאמר גרש לך ויצא מדון, ואשה שנתגרשה משום פריצות אין ראוי לאדם כשר שישאנה, שאין זה מוציא רשעה מביתו וזה מכניסה לתוך ביתו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר, אם יש לה מידות (זו כוונת הרמב"ם במינוח "דעות") רעות מצווה לגרשה. כבר דובר על התנהגות האישה כלפי הבעל וכלפי סביבתה, ואם כן אין ספק כי היא בכלל זה.

כל זה לולא האמור בכתובה שלא יישא אישה שנייה. אך לאור האמור לעיל במקרה דנן נפסק שהאישה חייבת לקבל גט. לפיכך בוודאי שיש להתיר לו לשאת אישה שנייה גם לאחר האמור בכתובה.

גם מצינו הרבה פוסקים שכתבו שבכגון זה לא גזר רבנו גרשום בחרם הנהוג אצל בני אשכנז.

ראה שו"ת מהרי"ק סימן קז:

על אודות יעקב שטוען על אשתו לאה טענת מום והיא אומרת דידע ומחיל שהרי שהה עמה כמה ימים ולא ערער [...]

אין בידינו לכופו להיות עמה דאפשר לומר דבכי האי גוונא לא תיקן הגאון כיון שהוא בא מחמת טענה ונמאסת בעיניו מחמת המום ומה יעשה זה שאין יכול להתרצו' בה ולהתפייס במומה ואם יהיה בנים ממנה הרי הם בני שנואה וגרושת הלב ונהי דודאי אין להקל כנגד תקנת ר"ג כדי שנתיר לגרש בעל כרחא מכל מקום אנו אין בידינו ג"כ לכופו להיות עמה מאחר דאפשר לומר דבכה"ג לא תקן ואפילו נאמר שמחל בשעת בעילה שהרי חזקה היא שבדק ואפילו הכי בעל ודאי דלענין כתובה מהניא הך סברא דכיון דנתרצה שעה אחת ומתוך כך בעל הרי נתחייב בכתובתה מכח אותה שעת רצון וראי' מכנס ומת לאלתר שחייבים הירוש' ליתן לה כתובה אבל מכל מקום לענין שיתחייב להיות עמה כל ימיו זה לא מצינו דצערא דגופא לא מחיל איניש ובודאי שאין צערא דגופא גדול מזו להיות לאדם אשה שהוא קץ בה ואינה מתקבלת בעיניו ובפרט כשיש טעם גדול בדבר [...]

ואשר כתבת דיש לומר שמא עיניו נתן באחרת [...] דודאי אי מהימנן ליה אם כן מה הועיל ר"ג בתקנתו כל אחד יאמר כן כדי לגרש את אשתו בע"כ [...]. הכא יש לנו להאמינו מאחר שיש רגלים לדבר.

כלומר דעת המהרי"ק נוטה שבמקרה של טוען מאוסה עליו לא תיקן רגמ"ה, והיינו במקרה שיש רגליים לדבר, שאל"כ כל אדם יוכל להפקיע חדר"ג בטענת מאוסה עליו.

וראה בשו"ת מהרש"ם חלק ג סימן צג שכתב לצרף את דעת הרמב"ם בענין מאיס עליו לעניין להתיר חרם דרבנו גרשום כשהאיש טוען כן:

והרי שי' הרמב"ם דבטוענת מאיס עלי כופין לגרש ואני מצאתי בא"ז הגדול ח"א בשו"ת שבסופו סי' תשנ"ד תשו' הר' ישעי' להא"ז שפסק כהרמב"ם ובתשו' מהר"ח א"ז סי' קנ"ה מבואר שכן פסק מהר"ם כמ"פ ועשה מעשה בטוענת מאיס באמתלא ושם סי' קנ"ז הביא תקנת גאוני דבכל מורדת כופין לגרש וזהו דלא כמ"ש הרשב"א שבב"י דלא תקנו רק לדורם ובתשו' זרע אנשי' סי' ל"ו הוכיח שגם דעת הר"ף כהרמב"ם ומה שהקשה ר"ת על שי' זו יש ליישב וגם שם הביא בשם הא"ז שהשיב לו הר' ישעי' כן הלכה למעשה ושם סי' ל"ז הובא תשו' רש"ל דאין כופין ועכ"פ חזינן דהרמב"ם לאו יחידאה הוא אלא דהרא"ש כתב מי יכניס א"ע לפלוגתא דרבנותא לעשות גט מעושה של"כ והובא גם בטוא"ע סי' ע"ז מ"מ לענין חדר"ג דלשי' כמ"פ הוא רק דרבנן פשי' דיש לצרף שי' הרמב"ם וש"פ דלא גרע כח האיש מכח האשה כמ"ש בתשו' הרא"ש כלל מ"ב וא"כ בדטוען מאיס' עלי מהראוי להתיר לגרש בע"כ ועכ"פ בדאיכא אמתלא מבוררת כהא דנר"ד שהיא חרשת יש להקל וכן יש להתיר לו לישא אחרת ע"י ק"ר לכן הנני מסכים עם רו"מ וכתורה יעשו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם בשו"ת באר משה (ירושלמיסקי) בנין ירושלים סימן י כתב:

דאפי' אם אין לה שום סי' שוטה רק דמאוסה עליו ויש אמתלא אמיתית והיא אינה מרוצת לקבל הגט בשום אופן, כתבתי בתשו' לש"ב הגאבד"ק צעראצק לצדד להקל עפ"י שטת הרמב"ם (פי"ד מהלכות אישות ה"ח).

וראה שו"ת צמח צדק (לובאוויטש) אבן העזר סימן קלב:

באיש דלא מיתדר ליה עם אשתו אף ששהה עמה זה קרוב לכ"ה שנה וטוען דהיא אשה רעה ובלתי אפשר לו לדור עמה גם לא זכה להבנות ממנה שמתו הבנים והיא כמעט אינה ראויה לילד עוד וכבר נפרד ממנה ששה שנים [...]

נ' דרגמ"ה שתיקן שלא לגרש אשה בע"כ ושלא לישא אחרת עליה הא כיון דודאי לא ייפה כח האשה מכח האיש כמ"ש בתשוב' הרא"ש. אם כן בטוען מאיס עלי ונותן אמתלא אמיתית נ' דג"כ יכול לגרשה בע"כ מאחר דאפילו האיש כופין כה"ג אף שאינו מדאורייתא מ"מ תיקנו כן א"כ ודאי גם באשה יש לנהוג כן. דלא יהא חמור כח חר"ג מהפקעת קדושין. וכיון דרגמ"ה עצמו ס"ל לנהוג כתקנת המתיבתא אפילו באיש. כמ"כ באשה מסתמא לא החמיר יותר בתקנתו. אלא שי"ל שמ"מ צריך היתר מאה רבנים [...]

וכן נראה לי ראייה לזה ממ"ש בתשובת מהר"מ סימן תתרי"ח ורוב רבני אושטרייך שהתירו לרבי ברוך לגרש את אשתו בעל כרחיה מפני עיגונו אף כי היא היתה חפיצה להיות עמו עכ"ל. וכיון דהיא היתה חפיצה להיות עמו ע"כ צ"ל שהמניעה היה ממנו שטען דמאיסה עליו או שהיא אשה רעה בדעותיה. וכיון שעכ"פ היה מעוגן מחמת זה ולא נתחבר עמה התירו לו לגרשה בע"כ. משום שזהו טעם מבורר כיון במתיבתא תקנו אף להפקיע קדושין מה"ט שאינה כשבויה שתבעל לשנאויה לה מכש"כ באיש. שהרי אשה בכל דהוא ניחא לה דטב למיתב טן דו כו' ס"פ ט"ו דיבמות (דף קי"ח סע"ב).

ועיין באוצר הפוסקים ח"א עמ' 60 שכתב בשם חבצלת השרון שיש להקל:

וכן בחבצלת השרון סי' ו' מצדד להקל בטוען מאוסה עלי ופירש ממנה זה כמה שנים ולפי דבריו היתה מאוסה עליו בתחילת הנישואין מחמת שהיא קשישה ממנו בי"א שנים ועתה היא בת מ"ה וטוען טענת פו"ר ובצירוף שהיא מסרבת לבא לד"ת וכו' ע"ש.

גם ראה מש"כ שם בשם דבר אליהו:

וכ"כ בדבר אליהו (להגר"א קלאצקין) סי' ע"ג באשה שטוענת שא"א לדור עמו מפני שיאנו מתנהג כשורה, והבעל טוען שמאוסה עליו מטעמים שונים שהציע לפני הב"ד, וגם זה ימים רבים שנתחרשה ויש צורך לצעוק באזניה ומפני שהיא מאוסה עליו ואין לו אשה יצא לת"ר, וזה פעמים שנתפשרה לקבל גט ובכל פעם חזרה בה, ולדעת הב"ד כל כונתה להרגיזו מפני שנאה ונקמה ואין אופן בעולם שידורו יחד, ודן שם [בתשו' השניה] מצד מורדת ומצד מום גדול שנתחרשה ומצד מאוסה עלי, ומכריע להתירו כיון שאין אפשרות שידורו יחד ושע"ז יצא לת"ר ואין בזה תועלת ותקנה לאשה רק לעשות נחת רוח ליצרה שרוצה להנקם בו, ע"ש.

וראה בשו"ת שבט הלוי ה קצ שכתב להתיר במאוסה עליי בטענה מבוררת, וז"ל שם:

אף שלא נעלם מאתי וכוח הגדולים בטענת מאוסה עלי אם זה סבה להתיר חדר"ג ובכנה"ג אה"ע סי' א' בהגב"י אות ל"ג דאסור לישא אשה על אשה משום מאוסה עלי, וכמו דקיי"ל באה"ע סי' ע"ז ס"ב דלא כרמב"ם ועמי',

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והפוסקים האלה מדמים אומר מאוסה עלי לענין איסור לישא ב' נשים, לאומרת עליו מאוס עלי לענין גט מעושה שלא כדין אף שהמרחק רב ביניהם, וטעם המחמירים בזה כדי לגדור מפני פורצי גדר קלי הדעת שכ"א יטעון מאוסה עלי כדי לפטור מאשתו, ועצם טעם מאוסה עלי להני פוסקים אינו מספיק נגד תקנת חדר"ג.

איברא זה אינו דומה לדידן דגם הכנה"ג לא החמיר אלא באינו נותן טעם הגון לדבריו אבל נותן טעם הגון לדבריו נאמן אף להכנה"ג כמש"כ הגר"א קלצקין בתשובת דבר אליהו סי' ע"ג, והו"ד גם באוצה"פ סי' א', ע"ב, ט"ז.

ובפתחי תשובה אה"ע סי' ע"ז ס"ק ב' כ' בשם הישועת יעקב דבטוען מאוסה היא עלי ויש לו טעם מבורר אף שאין הדין נותן לגרשה בעל כורחה, מ"מ יכול למנוע ממנה מזונות עד שתקבל ג"פ.

ובתשובת צמח צדק אה"ע סי' קל"ב נוטה מאד להתיר ע"י ק"ר בטענת מאוסה עלי עם נמוקים הגונים הנראים לנו, וכ' שהוא בכלל מש"כ בתקנת חדר"ג בס' כל בו סי' קי"ז שאין להם להתיר עד שיראו טעם מבורר וכ' בנידון דידי' הדומה הרבה לנידון דידן וז"ל כ"ש הכא שמעוגן הוא ונפרד ממנה כבר הרבה שנים, וידוע שהוא איש כשר וחרד לדבר ה', וזה איכא גם בדידן, וכ' עוד אלא ודאי הענין שמסר הדבר לחכמי הדור שיוכלו להתיר החרם אם רואים באמת שמאוסה עליו ונפשו קץ בה וכו' יע"ש, וכ"ז הי' פשוט להגאון הצ' צ"צ אלא שנתעורר מדברי מהרי"ק שרש ק"ז, ובכ"ז כ' בסו"ד בפסקא דדינא, א"כ בהצטרף הני תרי טעמו דקיום מצות פ"ו, וטענת מאוס עלי שיש לה הוכחה שהוא אמת כנ"ל שמעוגן הרבה שנים נראה להתיר ע"פ מאה רבנים לישא אחרת בהשלשת כתובה וכו' ע"כ, וזה כנ"ד ממש, ובתשובת גדול המשיבים מהרש"ם ח"ג סו"ס צ"ג צירף זה כסניף גדול בהלכה ז"א טענתו הגמורה של מאוסה עלי, וע"ע בתשובת אמרי יושר ח"ב סי' קי"ט, ובתשובת חבצלת השרון סי' ו' ובתשובת דבר אליהו סי' ע"ג הנ"ל כולם מצדדים להקל בטענת מאוסה עלי כל שהחכמים רואים אמיתית טענתו, וע"ע פוסקים הובאו באוצה"פ הנ"ל.

ועוד הוסיף סברה נוספת להקל ששייכת גם בנדון דנן:

ומכ"ש בנ"ד שכעסה ומדותיה המשונים גורמים להנ"ל והרי רבינו גרשום מאור הגולה עיקר תקנתו באיסור ב' נשים שלא להרגיל קטטה בבית ישראל וכאן גורם ההיפך, והגאון הק' צמח צדק בתשובתו שם העתיק לשון החינוך פ' כי תצא י' תקע"ט משרשי המצוה לפי שהאשה נבראת לעזר האדם והיא לו כאחד מכלי חמדתו ואחרי כן הי' מרצונו ב"ה שכל זמן שיקוץ נפשו בכלי הזה שיוציאנה מביתו וכו' יע"ש בחינוך ובצ"צ בזה.

וכן בשו"ת להורות נתן ג עו כתב להקל.

וראה פס"ד היתר נישואין של ביה"ד ירושלים (הדיינים זר, שריון ובירדוגו) בתיק 1074359/15 מיום ד' באב התשע"ט (05/08/2019) שהתירו היתר אישה שנייה במקרה שחובב הגט נשען על טענת מאיסה עליי.

יצוין שיש החולקים על כך, וכותבים שאין להתיר לו חרם דרבנו גרשום:

הישועות יעקב אה"ע עז בפירוש הקצר אות ב כתב:

אמנם אם טען מאיסה היא עלי ויש לו טעם מבורר אף שאין הדין נותן לגרשה ע"כ ע"י זה מ"מ יוכל למנוע ממנה מזונות עד שתקבל ג"פ ומעשה הי' באחד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שטען על אשתו שעברה ע"ד ולא הי' לו עדות ברורה בדבר אלא שהי' רגלים לדבר קצת וכתבתי דהבעל יוכל למנוע ממנה שארה כסותה עד שתקבל גט פטורין ובזה יש לסמוך על דעת הרא"מ ומוהר"א עכ"ל.

כלומר, הגם שטוען מאוסה עליי ויש לו רגליים לדבר אין מתירין לו חדר"ג, ומכל מקום יכול למנוע ממנה שארה וכסותה. אך יש לדחות ששם יש רק קצת רגליים לדבר.

גם ראה בשו"ת אפרקסתא דעניא חלק ג - אבן העזר סימן רעה מה שכתב בעניין ההיתר של המהרש"ם שהבאנו לעיל:

ולא אכחד, דאילו ל"ה בנ"ד רק טענת מאוסה, הייתי ירא לסמוך על יסוד סברא זו, מכח פירכת הגאון בעל תשו"ש הנ"ל, והגאון מהרש"ם ז"ל הרי לא עמד עמ"ש בעל תשו"ש ז"ל (ואפשר דאותו חכם שהקשה עליו התשו"ש ז"ל, על הגאון מהרש"ם ז"ל כוון, ומפני כבודו הרם לא הזכיר שמו). אלא דגם הגאון מהרש"ם לא סמך ע"ז לחוד, כ"א עם אמתלא טובה ומבוררת שהיא חרשת, והרי גם בנ"ד י"ל אמתלא טובה מדאינה ב"ב, ובכה"ג י"ל דגם בתשו"ש מודה.

וראה כנסת הגדולה הגהות בית יוסף אבן העזר סימן א אות לג שכתב:

המורד על אשתו ואומר מאיסה עלי, כתבתי בתשובה שחרם רגמ"ה מונעו מלישא אשה אחרת עליה, והרביתי ראיות לזה, וכן כתבתי בטור זה סימן ע"ז בהגהת הטור.

אומנם יש לומר שמה שהחמיר כנה"ג הוא רק כשאין הטענה מבוררת ואין רגליים לדבריו, וגם יש לומר שכתב כן רק בעניין חרם דרבנו גרשום, אבל במקרה של שבועה כמנהג הספרדים שבה נאמר בפירוש שאם ביה"ד יתירו לו לשאת אישה שנייה יוכל לעשות כן – יש לומר שאם היא מאוסה עליו ורגליים לדבר אין לעגנו חנים, וביה"ד יתירו לו.

אח"כ ראיתי שכך גם חילק בשו"ת שבט הלוי חלק ה סימן קצ, וז"ל שם: "איברא זה אינו דומה לדין דגם הכנה"ג לא החמיר אלא באינו נותן טעם הגון לדבריו אבל נותן טעם הגון לדבריו נאמן אף להכנה"ג כמש"כ הגר"א קלצקין בתשובת דבר אליהו סי' ע"ג".

השלשת הכתובה

במקרה של היתר חרם דרבנו גרשום כתבו הב"ח והב"ש אה"ע א שיש להשליש כתובה ותוספת כתובה בטרם מתירין לו את חרם דרבנו גרשום. גם הגר"ע יוסף כתב כן בתשובה הנזכרת ביבי"א ח"ז אה"ע ב בסוף התשובה, אך הוסיף שאם אין ידו משגת אין לעכב את היתר הנישואין, וישלים את שאר הכתובה כשתשיג ידו. לפיכך יש לדון בעניין תשלום הכתובה בטרם ההיתר הסופי.

התרת השבועה

בשו"ת יביע אומר חלק ז - אבן העזר סימן ב כתב:

מנהג בתי הדין בירושלים, שבשעת מתן פסק הדין הסופי להתיר לבעל לישא אשה אחרת על אשתו, עושים לו התרה, לאחר שפותחים לו פתח לאמר, שאילו ידע שלא יזכה להבנות ממנה גם לאחר עשר שנים לא היה נשבע, והוא אומר הן, ואח"כ מתירים לו שבועתו, וכן ראוי לנהוג.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין ספק שהתרה זאת אינה מעיקר הדין, שהרי באופן שלא קיים פו"ר על דעת כן לא נשבע, ואם מתירים לו ביה"ד לשאת אישה על אשתו הריהו נקי משבועתו, והוא הדין בענייננו, היות שביה"ד מתיר לו לשאת אישה על אשתו כי כן ראוי לעשות אם כן הריהו נקי משבועתו.

אומנם המבי"ט ח"ג נא האריך בעניין מי שנשבע שלא יישא אישה על אשתו ונסמית בשתי עיניה שצריך התרה על שבועתו, ובלא זה אין להתיר לו לשאת אישה שנייה, וז"ל:

שאלה ראובן נשא בת שמעון ונשבע שלא לישא אשה אחרת עליה בחייה ואחר כך נסמית משתי עיניה. ילמדנו רבינו אם פטור מן השבועה ויכול לישא אשה אחרת או לאו.

ובנדון דידן שיש טעם נכון להתירה וגם יש צד מצוה משום שלוי' בין איש לאשתו מן המלאכות שהיתה צריכה לעשות לבעלה בכל יום ואינה עושה אף על פי שהכנס /שהכנסת/ צרה לביתה יש קטטה ומלחמה בבית אחר שהיא תשרת במקומה את בעלה לא תרע בעיניה וגם לא יהיה אשם על המתירים בכוונה זו כיון שיש סבה ידועה להתיר' וגם כי מעיקרא יש לה פתח להתיר שלא על אונס כזה נשבע שהוא מום גדול משאר מומי' כמו שכתוב למעלה מה שאין כן בכל המומים הנמנים שפסולים בכהנים ובנשים שאין שום מום מהם מבטל אותה ממה שהיא חייבת לעשות לבעלה כמו מום זה גם כי היה מי שסובר שלא היה צריך התרה מום גדול כזה אני נר' לי שהוא צריך התרה ושהיו יכולים להתיר לו וקריינאי דאגרתא הוא פרוינקא והתרתו לו במעמד ב"ד שלשה ומותר לו. נאם המבי"ט.

אך המהר"ם אלשיך בסימן פו חלק עליו, וכתב שבוודאי על דעת כן לא נשבע, ולכן אין צריך התרה, וז"ל: "כיון דידיע אונס כזה דנסמי' מב' עיניה דהוי דבר דלא אסיק אדעת' בעידנ' שנשאה דודאי פטור. זה נלע"ד".

ראה כנה"ג הגהות בית יוסף א פ שהביא את דבריהם, ובעקבותיו כתב הרב פאלאגי בחיים ושלום ה שיש להתיר את השבועה, ובעקבותיהם הלך גם ביביע אומר הנ"ל.

אך באמת נראה שמה שהצריך המבי"ט התרה הוא רק בעובדא דידיה שנשבע בלא תנאי כמבואר להדיא בדבריו ובדברי המהר"ם אלשיך, ולכן דנו שם מצד האם נשבע על דעת כן או לא, אבל בנדון דנן שבשבועה שנשבע החתן יש תנאי מפורש שאם יתיר לו בית הדין לשאת אישה שנייה יהיה פטור משבועתו גם המבי"ט יודה.

אולם מרן הגר"ע יוסף זצ"ל העיד שכן המנהג, אם כן מהיות טוב מה הפסד יש בהתרת שבועתו. ולפיכך בטרם מתן היתר סופי יש להתיר לאיש את שבועתו שנשבע במעמד החופה והקידושין.

מסקנות

- א. ביה"ד מתיר עקרונית לאיש לשאת אישה על אשתו.
- ב. על המזכירות לשלוח החלטה זו לנשיא ביה"ד הגדול לצורך קבלת אישורו כאמור בתקנות הדיון תקנה קעד.
- ג. לאחר קבלת ההיתר העקרוני מנשיא ביה"ד הגדול יקיים ביה"ד דיון בעניין התרת השבועה והשלשת גט וכתובה לאשה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אפשר לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

הרב גדעון שריון

הרב מנחם האגר

הרב שלמה תם – אב"ד

קובץ זה עלול להכיל שינויי עריכה והגהה